
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

השפיטה - 62543

תאריך עדכון אחרון 13-09-2017

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: משפטים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): השופט בדימוס דוד חשין

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: davidcheshin@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: בתאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יעסוק בניתוח היבטים שונים של השפיטה בחברה דמוקרטית, בכלל, ושל מערכת השפיטה בישראל, בפרט. נדון, בין היתר, בנושאים אלה: מבנה בתי המשפט בישראל וההירארכיה שביניהם; מינוי השופטים ומעמדם; נשיא בית המשפט העליון – מעמדו הייחודי, סמכויותיו ותפקידיו; נשיאי בתי המשפט המחוזיים ונשיאי בתי משפט השלום – מעמדם וסמכויותיהם; ההגבלה שהוטלה על משך כהונתם של הנשיאים כולם לשבע שנים. עוד נדון בהליך האדוורסרי הקלאסי ובתפקידו של השופט במסגרתו – הכרעה בסכסוך שבפניו בהחלטה שיפוטית. זאת לעומת גישות עדכניות וחדשניות של המשפט השיתופי והטיפולי באשר לתפקידו של השופט – תפקיד של מיישב סכסוכים במסגרת הליכי שפיטה הסדרית ושפיטה טיפולית (שפיטה בגישת פתרון בעיות). כן נדון, ובהרחבת מה, בערכי היסוד של השפיטה – המקובלים במדינות דמוקרטיות, והם: עקרון עצמאותה של הרשות השופטת ואי-תלות השפיטה; אי תלות של השופטים היחידים ואי-תלות המוסדות של הרשות השופטת; אובייקטיביות שיפוטית ונייטרליות של השופטים; ההגנות והצדק בהליך השיפוט; יעילות השפיטה ויעילות מינהל מערכת בתי המשפט; גישות מערכת הצדק (מהותית, דיונית, כלכלית וגיאוגרפית); אמון הציבור בבתי-המשפט ובשופטים; המנגנונים והעקרונות להבטחת אמון זה; ועוד. כל אחד מערכי היסוד של השפיטה הוא תנאי להגשמת תפקידם העיקרי של בתי המשפט – הכרעה ויישוב של סכסוכים (אזרחיים, פליליים, מינהליים וחוקתיים) בין אזרח לאזרח ובין אזרח לשלטון. אחריותות של שופטים; אתיקה של שופטים ותרבות הדיון; פסלות שופט והימנעות משבת בדין; נציב תלונות הציבור על השופטים; שיפוט משמעת של שופטים; ערכאת הערעור; חסינות שופטים. כמו כן נידרש בקורס לשיקול הדעת השיפוטי, מהותו של שיקול דעת זה, הסיבות לקיומו – מקום בו יש לשופט חופש בחירה בין פתרונות שונים – ומגבלותיו. בהקשר זה נעמוד על משמעותם של צמד המושגים אקטיביזם שיפוטי וריסון עצמי, שהינם רלוונטיים רק כאשר קיים שיקול דעת שיפוטי. בהתקיים שיקול דעת זה, מוטלים על השופט, על כל שופט בישראל, שני תפקידים מרכזיים – מעבר לתפקידו כמכריע בסכסוך – והם: גישור על הפער שבין המשפט למציאות החיים והגנה על החוקה (חוקי היסוד) ועל ערכיה, ובמרכזם זכויות האדם. נדון באמצעים הלגיטימיים העומדים לרשות השופט בהגשמת תפקידיו אלה. כתיבת פסק הדין והנמקתו; התייעצות שופטים. כן נעסוק בעיקרון הפרדת הרשויות וביחסים – המתוחים מעצם טבעם – בין הרשות השופטת לבין שתי הרשויות האחרות: הרשות המחוקקת והרשות המבצעת. במסגרת זו נדון גם בדיאלוג שבין הרשות השופטת לבין שתי הרשויות האחרות. בתוך כך נבחן את יחסי נשיאי בית המשפט העליון ושרי המשפטים, בהתייחס במיוחד לסוגיית האחריות על מינהל בתי המשפט. נתייחס גם לביקורת בוטה על שופטים ועל פסיקתם, המושמעת מפיהם של חברי ממשלה וחברי כנסת. בגדר הקורס תינתן תשומת הלב להשלכות חוקי היסוד על מערכת השפיטה בישראל. כמו כן נידרש מידי פעם, לשם השוואה, לגישתו של המשפט העברי בסוגיות שונות. במהלך הקורס יידונו מפעם לפעם החלטות ופסקי דין שניתנו על-ידי המרצה בערכאות שיפוטיות שונות. למניעת ספק, כל שייאמר בשיעור הינו חומר מחייב לבחינה, אף אם לא הוזכר ברשימת הקריאה. כמו כן, כל מקורות החובה שצוינו ברשימת הקריאה הינם חומר מחייב לבחינה, אף אם לא הוזכרו בכיתה.

מטרות הקורס:

לימוד וניתוח היבטים שונים של השפיטה

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

להעריך את תפקידה של השפיטה וערכיה בחברה דמוקרטית

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה פרונטלית

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

מקורות - כללי

חקיקה עיקרית:

1. חוק יסוד: השפיטה
2. חוק יסודות המשפט, תש"ם-1980 ("חוק יסודות המשפט")
3. חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984 ("חוק בתי המשפט")
4. חוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995 ("חוק בית המשפט לענייני משפחה")
5. חוק בתי משפט לעניינים מינהליים, תש"ס-2000 ("חוק בתי משפט לעניינים מינהליים")
6. חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002 ("חוק נציב התלונות")
7. תקנות בתי המשפט (שופטים), תשל"ג-1973 ("תקנות בתי המשפט")
8. תקנות סדר הדין בבית המשפט הגבוה לצדק, תשמ"ד-1984 ("תקנות סדרי הדין בבג"ץ")
9. תקנות בתי משפט לעניינים מינהליים (סדרי דין), תשס"א-2000 ("תקנות בתי משפט לעניינים מינהליים")
10. כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 ("כללי האתיקה לשופטים")

מסמכים בינלאומיים

MOUNT SCOPUS INTERNATIONAL STANDARDS OF JUDICIAL INDEPENDENCE

(Consolidated 2015)

http://media.wix.com/ugd/a1a798_1ff8b15b7e4e471eb2c61226e4dc024d.pdf

דוחות

1. דו"ח הוועדה לבחינת בעיית עומס היתר על מערכת בתי המשפט (השופט משה לנדוי, יו"ר) (1988)
1. דו"ח הוועדה לבחינת כינונה של רשות שיפוט עצמאית (השופט קדמי, יו"ר) (התשנ"ו).
2. דו"ח הוועדה לבדיקת מבנה בתי המשפט הרגילים בישראל (השופט אור, יו"ר) (1999)
3. דו"ח הוועדה לקידום התנהלות דיונית תרבותית בבתי המשפט (השופט שטרסברג כהן, יו"ר) (2011)
4. דוחות נציב תלונות הציבור על השופטים לשנים 191 ו-1916

ספרות כללית

1. אבניאלי ד', דיני חסינות (תשע"ד)
2. ברון נ', משפט יצרים ופוליטיקה - שופטים ומשפטנים בסוף המנדט ובראשית המדינה
3. ברק א', שיקול דעת שיפוטי (1987)
4. ברק א', פרשנות במשפט - כך שלישי: פרשנות חוקתית (1994)
5. ברק א', שופט בחברה דמוקרטית (2004)
6. ברק א', מידתיות במשפט - הפגיעה בזכות החוקתית והגבלותיה (2010)
7. ברק א', מבחר כתבים - כך ד: על בית המשפט ושופטיו (2017)

8. כהן ח', המשפט (מהדורה שניה מתוקנת ומורחבת, 1996)
9. מרזל י', דיני פסלות שופט (2006)
10. פרידמן ד', הארנק והחרב - המהפכה המשפטית ושברה (2013)
11. פרידמן ד', לפני המהפכה - משפט ופוליטיקה בעידן התמימות (2015)
12. פרלמן ק', יישוב סכסוכים - משפט שיתופי וטיפול (2015)
13. קלינג ג', אתיקה של שופטים (2013)
14. קרמניצר מ' (עורך), מידתיות במבט ביקורתי ומשווה (2016)
15. קרמניצר מ' ולוריא, ממונים על הצדק: רפורמות ברשות השופטת וברשויות התביעה (2011).
16. רובינשטיין א', שופטי ארץ (1980)
17. רובינשטיין א' ומדינה ב', המשפט החוקתי של מדינת ישראל - כך א': עקרונות היסוד (מהדורה שישית, 2006)
17. שטרית ש', על השפיטה - מערכת הצדק במשפט (2004)

מאמרים

1. אלון ג', "ראיון המשנה לנשיא ביהמ"ש העליון בדימוס חיים כהן", הלשכה גליון 47 (1999) 3
2. ברק א', "כך לא פועל שר משפטים", ידיעות אחרונות (9.4.2008)
3. ויסמן י', "על 'מצוות עשה' ועל 'מצוות לא תעשה' בכתיבת פסקי דין" עלי משפט ט (תשע"א) 107
4. חשין ד', "אי-תלות השפיטה והתערבות מוסדית בהליכה או בתוצאותיה", משפט וצבא 9 (1988) 29
5. חשין ד', "האם שופט יכול להתייעץ עם עצמו", עורך הדין 4 (2009) 34
2. 6. חשין ד' "תרבות הדין במשפטנו ובמשפט העברי - על קצה המזלג" עלון השופטים ע"ש השופט ברוך ז"ל, גליון 1 (2010) 1
6. מצא א' "מלאכת כתיבת פסק הדין" עלון השופטים ע"ש השופט ברוך ז"ל, גליון מס' 36 (2014).
7. קרניאל י', יועז י', "המושכים בחוקים בית המחוקקים או בית המשפט - נשיאי ושופטי בית המשפט העליון בדימוס, שרי משפטים לשעבר וחברי כנסת מתחבטים בשאלת האקטביזם השיפוטי", עורך הדין 31 (2016) 9

ספרות זרה

1. Stephen C. Halpern & Charles M. Lamb, Supreme Court Activism and Restraint (1982)
 2. The Office of Chief Justice, published in The White Burkett Miller Center of Public Affairs (1984)
 3. E. W. Thomas, The Judicial Process - Realism, Practical Reasoning and Principles (2005)
 4. L. Epstein, William M. Landes, Richard A. Posner, Theoretical & Empirical Study of Rational Choice (2013)
- שיעור 1

מבוא ורקע כללי

שפיטה ונחיצותה של מערכת שפיטה בחברה דמוקרטית; עקרון הפרדת הרשויות ואי-תלות השפיטה; על השפיטה ודמות השופט הרשות השופטת בישראל מערכת בתי המשפט הכלליים בישראל; כשירות השופטים ואמות המידה לבחירתם; תנאי כהונתם של השופטים ומעמדם החוקתי; מבנה בתי המשפט בישראל וההירארכיה שביניהם; עקרון התקדים המחייב; הכפיפות לערכאת הערעור, מינוי לכהונה בפועל; הניסיונות והמהלכים (החלקיים) לרפורמה במערכת המשפט; התוכנית האסטרטגית למערכת המשפט

1. פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948, סעיפים 11, 17

2. חוק יסוד: השפיטה, סעיפים 1-24 (החוק כולו)
3. חוק בתי המשפט, סעיפים 1-16;
4. חוק בתי משפט לענייני משפחה, סעיף 1
5. חוק בתי משפט לעניינים מינהליים, סעיפים 1,2,3,5,8
6. חוק בתי דין מינהליים, תשנ"ב-1992
7. כללי האתיקה לשופטים, פרק המבוא
8. בג"ץ 188/77 המוטראן הקופטי האורתודוקסי של הכסא הקדוש בירושלים ובמזרח הקרוב נ' ממשלת ישראל, פ"ד לג (1) 225, 237 (החל מהמילים "ואם כך") - 238 (עד המילים "ושלום הציבור")
9. עע"מ 3908/11 מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר עיתון הארץ בע"מ (22.9.14),
10. עמ' 18-19, פסקה 26 לפסק דינה של השופטת ארבל (דעת הרוב); עמ' 94-96, פסקה ו' לפסק דינו של השופט רובינשטיין
11. משנה, אבות ג, ב (החל מהמילים "רבי חנינא" עד המילה "בלעו")
12. בבלי, עבודה זרה ב, א (החל מהמילים "מה דגים שבים ...") עד סוף המשפט
13. הרמב"ם, ספר שופטים, הלכות סנהדרין ב, ז
14. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 122-123 (הטקסט שמתחת לכותרת "אין דמוקרטיה בלי עצמאות לשפיטה")
15. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 185 (שתי הפסקאות הראשונות שמתחת לכותרת
16. "אי תלות שיפוטית")
17. שטרסברג-כהן ט' "דמותו של השופט", פרלמנט, גיליון 72, באתר המכון הישראלי לדמוקרטיה
18. www.idi.org.il

שיעור 2

נשיא בית המשפט העליון

- אופן בחירתו של הנשיא, מעמדו הייחודי, סמכויותיו ותפקידיו כמי שניצב בראש הרשות השופטת; בחירתו של הנשיא על-פי עקרון ה"סניוריטי" והקולות הקוראים לשינוי השיטה; סמכותו של הנשיא לקבוע הוראות נוהל; הוועדה לבחירת שופטים, הרכבה הייחודי וסמכויותיה; היחסים בין נשיאי בית המשפט עליון ושירי המשפטים בהקשר של הוועדה לבחירת שופטים; מכתבה מיום 2.11.2016 של נשיאת בית המשפט העליון לשרת המשפטים בהתייחס להצעת חוק בתי המשפט (תיקון רוב רגיל למינוי שופט בית המשפט העליון), שהונחה על שולחן הכנסת
- המשנה לנשיא בית המשפט העליון, אופן בחירתו וסמכויותיו;
- הגבלה תקופת הכהונה למשך 7 שנים שהוטלה על כהונתם של הנשיא והמשנה לנשיא
1. חוק בתי המשפט, סעיפים 6, 7, 8, 9, 27 לחוק בתי המשפט
 2. נהלי נשיא/ת בית המשפט העליון, בתוך אתר הרשות השופטת/ בית המשפט העליון
 3. בג"ץ 9029/16 עו"ד יצחק אבירם נ' שרת המשפטים (1.2.17), פסקת הפתיחה ופסקאות 1-2, 18, 19 ו-20 לפסק דינו של השופט הנדל; פסקי הדין של השופטים עמית ופוגלמן
 4. בג"ץ 4703/14 עו"ד מיכאל שרון נ' נשיא בית המשפט העליון (30.11.14), עמ' 1-7 (פסק הדין כולו)
 5. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 71-74, 248-250, 263-265
 6. צימוקי ט', "הקרוב על הסניוריטי", ידיעות אחרונות (26.3.17), עמ' 4

שיעור 3

נשיאי בתי המשפט המחוזיים ובתי משפט השלום

אופן מינויים של הנשיאים, מעמדם וסמכויותיהם הכלליות; סמכויות ייחודיות שהוענקו

לנשיאים המחוזיים בחוקים שונים; סגני נשיאים של נשיאי בתי משפט מחוזיים ובתי משפט שלום; אופן מינויים של סגני הנשיא, מעמדם וסמכויותיהם; הגבלת משך כהונם של הנשיאים וסגניהם בכל הערכאות;

שופט בכיר

אופן מינויו ומעמדו

1. חוק בתי המשפט, סעיפים 9, 10, 38, 42, 48, 53, 82
2. החלטת משכורת נושאי משרה שיפוטית, תשמ"א-1981
3. חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים), תשל"ט-1979, סעיפים 4 ו-10
4. חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996, סעיף 35(ה)
5. חוק האזנות סתר, תשל"ט-1979, סעיפים 6(א) ו-14(ב)
6. חוק בתי משפט לעניינים מינהליים, סעיפים 1-5
7. פקודת מס הכנסה, סעיף 235א
8. חוק הפרשנות, תשמ"א-1981
9. ע"פ 331/88 חלובה נ' מדינת ישראל (22.7.90), פסקה 2
10. בג"ץ 2561/07 מיכל שריר נ' הנהלת בתי-המשפט (24.7.08), עמ' 1-11 (פסק דינו של השופט לוי)
11. בג"ץ 8691/06 התנועה למען איכות השלטון נ' שר המשפטים (18.6.09), עמ' 1-19
12. ע"פ 2996/09 דבור נ' מדינת ישראל (11.5.11), עמ' 37-41, פסקאות נא-נה
13. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 71-74, 248-250, 263-265

שיעור 4

ערכי היסוד של השפיטה

צדק והגינות ההליך השיפוטי; יעילות; נגישות, פומביות ושקיפות; אמון הציבור בבתי המשפט ובשופטים; אי-תלות השפיטה - כללי

1. חוק יסוד: השפיטה, סעיפים 2, 3, 6
2. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו
3. חוק בתי המשפט, סעיפים 68, 70, 71
4. חוק סדר הדין הפלילי, תשמ"ב-1982, סעיף 149 (10)
5. חוק הסיוע המשפטי, התשל"ב-1972
6. חוק הסניגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995
7. כללי אתיקה לשופטים, כללים 3-6
8. ב"ש 678/82 טייר נ' מדינת ישראל, פ"ד לו(3) 386, 387
9. בש"פ 6091/13 פלוני (קטין) נ' מדינת ישראל - משטרת ישראל (6.9.13)
10. בג"ץ 732/84 צבן נ' השר לענייני דתות, פ"ד מ(4) 141, 147-150, פסקאות 10-12
11. ע"א 733/95 ארפל נ' קליל, פ"ד נא(3) 577, 628-630, פסקאות 31-32
12. עע"מ 3908/11 מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר עיתון הארץ בע"מ (22.9.14), עמ' 26-28, פסקאות 39-40, לפסק דינה של השופטת ארבל (דעת הרוב)
13. בש"פ 5055/14 בן דוד נ' מדינת ישראל (20.7.14), עמ' 1-5
14. בג"ץ 1821/15 דלק קידוחים, שותפות מוגבלת נ' שר התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים (25.1.17), פסקאות א, לד-לח
15. אבות ה, ח
16. משנה תורה לרמב"ם, הלכות סנהדרין, פרק כ"א, הלכה א
17. אנגלרד י', מבוא לתורת המשפט (תשנ"א), עמ' 41-46 ("מהות הצדק");
18. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 49-54 ("אמון הציבור בשפיטה"); עמ' 67 (אנטומיה של הכרעה שיפוטית);

19. הרנון, דיני ראיות, חלק א (תשל"ד), עמ' 91-92 (פסקה 6.2), 120-122 (פסקה 6.13);
20. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 195-197 ("היסודות העיוניים של אי התלות
השיפוטית")

רשות:

ע"א 618/73 יצהר נ' ביבס, פ"ד כ"ח(2) 573, 576 (החל מ"לפני שאסיים") - 578 (עד סוף העמוד)
ברק א', "זכות הגישה למערכת השיפוטית" ספר שלמה לוי (2013)
רבין י', זכות הגישה לערכאות כזכות חוקתית (1998)

שיעור 5

אי תלות השפיטה (המשך)

אי-תלות מהותית; אי-תלות אישית; אי-תלות קיבוצית; אי-תלות פנימית

1. חוק יסוד: השפיטה, סעיפים 2, 9, 10, 20, 23(8)

2. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, סעיפים 2, 4

3. כללי אתיקה לשופטים, סעיף 5

4. בש"פ (י-ם) 84/96 ספירו נ' מדינת ישראל, פ"מ תשנ"ו(2) 240, עמ' 244-248 (פסקאות 1-3),

עמ' 260-264 (פסקאות 13-15)

5. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 122-128 ("דמוקרטיה ועצמאות שיפוטית")

6. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 206-247 ("אי-תלות שיפוטית")

רשות:

1. MOUNT SCOPUS INTERNATIONAL STANDARDS OF JUDICIAL INDEPENDENCE

(Consolidated 2015)

http://media.wix.com/ugd/a1a798_1ff8b15b7e4e471eb2c61226e4dc024d.pdf

2. אגמון-גון מ', "אי-תלות שיפוטית? האיום מבפנים?" המשפט, כרך י' (תשס"ה) 213

3. חשין ד', "אי-תלות השפיטה והתערבות מוסדית בהליכה או בתוצאותיה", משפט וצבא 9 (1988)

29

שיעור 6

שיקול דעת שיפוט ופקידי השופט מעבר להכרעה בסכסוך שבפניו: גישור על הפער בין המשפט

למציאות החיים; הגנה על החוקה ועל ערכיה

ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 21-23, עמ' 36-37 (תחת הכותרת "המגבלות של שיקול הדעת

השיפוטית")

תנאים מוקדמים להגשמת התפקיד השיפוטי בחברה דמוקרטית: אובייקטיביות שיפוטית, פעילות

שיפוטית בגבולות הקונסנזוס ואמון הציבור בשפיטה

1. ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט (4) 221, 426

2. ע"א 693/91 אפרת נ' הממונה על מרשם האוכלוסין במשרד הפנים, פ"ד מז (1) 749, 780, 781

3. בג"ץ 732/84 צבן נ' השר לענייני דתות, פ"ד מ (4) 141, 148

רשות:

ברק, מבחר כתבים - כרך ד: על בית המשפט ושופטיו, עמ' 41-56

שיעור 7

תפקיד בית המשפט - גישור על הפער בין המשפט למציאות החברתית

1. חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973, סעיפים 5 ו-5א

2. חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982, סעיף 149(10)

3. חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996, סעיף 29 חוק תובענות ייצוגיות,

תשס"ו-2006

4. תקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984, תקנה 29
 5. בע"מ 919/15 פלוני נ' פלונית (19.7.17), פסקת הפתיחה; פסקאות 142-145, 147 לפסק דינו של השופט פוגלמן; שלוש הפסקאות האחרונות (הלא ממוספרות) לפסק הדין
 6. ע"א 693/91 אפרת נ' הממונה על מרשם האוכלוסין במשרד הפנים, פ"ד מז (1) 796, 749
 7. ע"א 630/79 ליברמן נ' ליברמן, פ"ד לה (4) 368, 359
 8. ע"ע 52/80 שחר נ' פרידמן, פ"ד לח (1) 446, 443
 9. ע"א 65/89 מוסטפא נ' מטוע, פ"דמד (4) 197, פסקאות 1-6
 10. ע"א 1915/91 יעקובי נ' יעקובי, פ"ד מט (3) 529, פסקאות 1, 6, 35-37
 11. רע"א 3126/00 מדינת ישראל נ' א.ש.ת. ניהל פרוייקטים וכוח אדם בע"מ, פ"ד נז (3) 241, 287
 12. ע"פ 4855/02 מדינת ישראל נ' בורוביץ, פ"ד נט (6) 771, פסקאות 18-22
 13. בש"פ 6091/13 פלוני (קטין) נ' מדינת ישראל - משטרת ישראל (6.9.16)
 14. בג"ץ 4058/95 בן מנשה נ' שר הדתות, פ"ד נא (3) 880, 876
 15. בג"ץ 2344/98 מכבי שירותי בריאות נ' שר האוצר, פ"ד נד (5) 778, 729 (החל מ"כללם של דברים"), 779
- רשות:
לנדוי, "הלכה ושיקול דעת בעשיית משפט", משפטים א (1969) 293, 292

שיעור 8

תפקיד בית המשפט - הגנה על החוקה ועל ערכיה

1. חוק יסוד: הכנסת, סעיף 7א
2. חוק יסוד: חופש העיסוק
3. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו
4. חוק יסוד: נשיא המדינה, סעיפים 13 ו-14
5. חוק יסודות המשפט, תש"ם-1980
6. חוק השבות, תש"י-1950, סעיף 1
7. ההכרזה על הקמת מדינת ישראל, הפסקאות דלהלן: פסקת הפתיחה; "זוהי זכותו..."; "לפיכך נתכנסנו..."; "מדינת ישראל תהא פתוחה..."
8. בג"ץ 73/53 חברת "קול העם" בע"מ נ' שר הפנים, פ"ד ז 884, 871
9. ע"ב 1/65 ירדור נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השישית, פ"ד יט (3) 390, 386, 385, 365
10. ע"ב 1/88 ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת, פ"ד מב (4) 177, פסקאות 1, 7, 8, 18-20
11. ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט (4) 424, 423, 221
12. בג"ץ 5364/94 ולנר נ' יו"ר מפלגת העבודה הישראלית, פ"ד מט (1) 808, 758
13. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 77-95 (עד לכותרת המשנה "דמוקרטיה וריבונות העם")
14. דברי נשיאת בית המשפט העליון בטקס השבעת שופטים חדשים במשכן נשיא המדינה ביום 8.12.16
15. אמצעים להגשמת התפקיד השיפוטי; פרשנות; השלמת חסר; פיתוח המשפט המקובל
16. עת"מ (י-ם) 31805-06-13 א' ע' נ' לשכת עורכי הדין בישראל (08.08.13), פסקאות 1-12, 15-36
17. בש"פ 6091/13 פלוני (קטין) נ' מדינת ישראל - משטרת ישראל (6.9.13)
18. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 169-179, 180-183, 214-220, 228-233 (עד לכותרת

"משפט מקובל ..."

רשות:

1. בג"ץ 8296/06 עו"ד פוקס נ' נשיא המדינה, מר משה קצב (החלטות מהימים 15.10.06, 20.10.06, 27.11.06; פסק דין מיום 27.11.06)
2. ב"ש (י-ם) 6296/04 שר הבטחון נ' נעם פדרמן (6.6.04)
3. פש"ר 4202/07 בנק ירושלים בע"מ נ' חפציבה שיכון ופיתוח בע"מ (6.8.07)
4. בש"א 6720/07 פש"ר 4202/07 עו"ד יצחק מלכו, המנהל המיוחד מטעם הכנ"ר בתפקידו כנאמן הזמני של 26 חברות מקבוצת חפצי בה בהליכי הקפאת הליכים נ' בנק הפועלים בע"מ (03/09/07), עמ' 1-11
5. ברק, מבחר כתבים - כרך ד: על בית המשפט ושופטיו, עמ' 42-44 ("ב. שמירת החוקה והדמוקרטיה")
6. לנדוי, "הלכה ושיקול דעת בעשיית משפט", משפטים א (1969) 292

שיעור 9

ניסוח פסק הדין והגשמת תפקידיו של השופט; חובת ההנמקה של פסקי דין והחלטות

1. חוק סדר הדין הפלילי, התשמ"ב-1982, סעיפים 182-183
2. תקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, תקנות 192, 460
3. חוק בתי המשפט, סעיף 77א (ג), 79א
4. צו בתי המשפט (סוגי החלטות שלא תינתן בהן רשות ערעור), התשס"ט-2009
5. ע"פ 447/16 סוואפטה נ' מדינת ישראל (9.1.17)
6. ע"פ 8631/13 פלוני נ' מדינת ישראל (4.2.2015), עמ' 5-9
7. רע"א 290/15 ברנד פור יו בע"מ נ' רמי לוי שיווק השקמה בע"מ (8.12.2015), עמ' 11-14, פסקאות 11-14
8. רע"א 8827/15 מצדה פרנצינסז בע"מ נ' הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים (27.12.2015), עמ' 6-7, פסקאות טו-טז
9. רע"א 8996/04 שכטר נ' נציגות הבית המשותף, נט (5) 17 (21.12.2004), עמ' 22-25, פסקאות י"ב(1)
10. רע"א 1982/05 מקומון כל הצפון נ' פלוני (23.1.2006), עמ' 1-5
11. בג"ץ 7130/16 דורון אספיר נ' 1. בית משפט העליון - השופט עוזי פוגלמן (18.9.16)
12. מצא א', "מלאכת כתיבת פסק הדין" עלון השופטים ע"ש השופט ברוך ז"ל, גיליון מס' 36 (2014).
13. חיות א', "לשון בני אדם ופסקי דין", דברים בהשקת הספר זאת ועו"ד, המרכז האקדמי לעסקים ומשפט News 1 - מחלקה ראשונה (6.6.16)
<http://www.news1.co.il/Archive/0024-D-112150-00.html>

רשות:

1. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 295-301
2. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 204-205
3. ויסמן י', "על 'מצוות עשה' ועל 'מצוות לא תעשה' בכתיבת פסקי דין", עלי משפט ט (תשע"א) 307-325

שיעור 10

אחריותיות השופטים וביקורת ובקרה על השופטים

- ערעורים בזכות וברשות; פסלות שופטים; אתיקה של שופטים ותרבות הדיון; נציב תלונות הציבור על השופטים; שיפוט משמעותי של שופטים; הליכים פליליים נגד שופטים; תביעות אזרחיות נגד שופטים; ביקורת ציבורית
1. חוק בתי המשפט, סעיפים 16א, 16ב, 17-21, 71א

2. חוק העונשין, תשל"ז-1977, סעיפים 250, 255
3. חוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961, סעיף 53ב
4. חוק נציב התלונות
5. כללי האתיקה לשופטים, פרק המבוא; סעיף 14 (הימנעות מוקדמת משבת בדין), סעיף 15 (מניעה משבת בדין)
6. ע"פ 1854/16 אבו שארב נ' מדינת ישראל (21.3.16), עמ' 1-6
7. רע"א 3842/16 קריב נ' משל-גרונים (17.8.16), פסקה 1
8. עפ 5292/16 תמר נ' מדינת ישראל (18.7.16), עמ' 4-7
9. ע"א 5225/15 פלונית נ' פלונית (9.9.15), עמ' 1-5
10. ע"פ 3512/14 דג'לדטי נ' מדינת ישראל (20.5.14), עמ' 1-4
11. ע"פ 7822/14 אלטמן נ' מדינת ישראל (24.11.14), עמ' 1-3
12. רע"א 296/08 ארט-בי חברה בערבות מוגבלת (בפירוק) נ' עזבון המנוח ג'ק ליברמן ז"ל (15.12.10), עמ'
13. 37-40, פסקאות 105-111
14. עעמ 3908/11 מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר עיתון הארץ בע"מ (22.9.14),
15. עמ' 23-31, פסקאות 34-49 לפסק דינה של השופטת ארבל (דעת הרוב);
16. ע"פ 10691/03 פלוני (קטין) נ' מדינת ישראל (17.12.03), עמ' 2-4, פסקאות 5-9
17. ע"א 10770/03 פרנקל נ' אובולניק (19.4.04), עמ' 1-4
18. ע"פ 9571/01 פלוני נ' מדינת ישראל (27.1.02), עמ' 1-3
19. ע"א 2912/99 אלפא בטון בע"מ נ' עודד גולד (26.5.99), עמ' 1-4
20. בד"מ 2461/05 שרת המשפטים נ' השופטת כהן, פ"ד ס (1) 457, 461 (2005);
21. אמנת תרבות הדין המשפטי, בדו"ח הוועדה לקידום התנהלות דיונית תרבותית בבתי המשפט
22. (2011), פורסם באתר הרשות השופטת
23. מרזל י', דיני פסלות שופט (2006), עמ' 113-114
24. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 326-330, פסקאות ג-ד

שיעור 11

חסינות שופטים

1. פקודת הנזיקין, סעיפים 7א, 8
 2. חוק העונשין, סעיף 34כ
 3. ברע (י-ם) 2315/00 מדינת ישראל נ' אבי פרידמן (12.3.2001)
 4. עא (ת"א) 56740-10-13 עו"ד רפאל שטוב נ' אברהם צבי שינפלד, דיין (16.8.15), פסקאות 1, 19-65
 5. לפסק דינו של סגן הנשיא ענבר
 6. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 219-221
- רשות:

1. אבניאלי ד' "מי יבקר את השופטים וכיצד?" משפט וממשל ט (תשס"ז) 388
2. אבניאלי ד' "מי ישפוט את השופטים וכיצד?" הפרקליט מז (תשס"ד-ס"ה) 77
3. גלעד י' "אוי לדור ששופטיו צריכים להישפט?" עלי משפט, כרך ב (תשס"ב) 255

שיעור 12

עיקרון הפרדת הרשויות; היחסים בין הרשויות והדיאלוג ביניהן

היחסים - המתוחים מעצם טבעם - בין הרשות השופטת לבין שתי הרשויות האחרות: הרשות המחוקקת והרשות המבצעת. הדיאלוג בין הרשות השופטת והרשות המחוקקת; יחסי נשיאי בית המשפט העליון ושרי המשפטים, בהתייחס במיוחד לסוגיית האחריות על מינהל בתי המשפט;

ביקורת בוטה על שופטים ועל פסיקתם, המושמעת מפיהם של שרים וחברי כנסת, ותגובת נשיאת בית המשפט העליון ושופטיו על ביקורת זו

1. אלון ג' "ראיון המשנה לנשיא בית המשפט העליון בדימוס חיים כהן" הלשכה - בטאון לשכת עורכי
 2. הדין - הוועד המחוזי ירושלים, גליון 47 (1999) עמ' 3-8 ("כשמגדפים את השופטים - כלו כל הקיצין");
 3. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 305-306, 356-360, 361-365, 375-389
 4. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 354-361, עמ' 390-394, 399-406;
 5. עמ' 407-408 ("מבוא"), 425-426
 6. הודעה מטעם נשיאת בית המשפט העליון וחבר שופטיו, לנוכח המתקפות חסרות הרסן ולנוכח האיומים המופנים כלפי שופטי בית הדין הצבאי (בעקבות שימוע הכרעת הדין בעניין אזריה);
 7. דברי נשיאת בית המשפט העליון בטקס השבעת שופטים חדשים במשכן נשיא המדינה ביום 20.12.2016; "נשיאת העליון נגד ביקורת הממשלה על בג"ץ";
 8. "דברים שלא מתאימים למדינה דמוקרטית" YNET (29.1.16) רשות:
- ברק, על בית המשפט ושופטיו, עמ' 71-57, 219-225

שיעור 13
הרצאת אורח

שיעור 14

התייעצות שופט עם אחרים; סיכום הקורס והנחיות לקראת הבחינה

1. כללי האתיקה השיפוטית, התשנ"ג-1993 (כללי הנשיא שמגר), כלל ד (4)
2. ע"פ 152/51 טריפוס נ' היועץ המשפטי לממשלת ישראל, פ"ד ו 17, 26
3. ע"א 248/59 לויתין נ' נחמן, פ"ד יג 903, 1905-1906
4. ע"פ 344/99 בשן נ' מדינת ישראל, פ"ד נג (2) 599, פסקאות 25, 30
5. ע"פ 2672/01 בן שושן נ' מדינת ישראל, פ"ד נ"ה (4) 794, 797-798
6. ע"א 4126/05 חג'אזי נ' ועד עדת הספרדים (20.6.06), פסקאות ה(5), ח(2)
7. חשין ד' "האם שופט יכול להתייעץ עם עצמו", עורך הדין 4 (2009) 34
8. משנה, סנהדרין ד, א; ה, ח,
9. ערוך השולחן, חושן משפט יג, יא
10. בן-דרור מ' "אין לקבל ייעוץ מבחוץ", עורך הדין 6 (2010) 84 (תשובה לשופט דוד חשין)

חומר חובה לקריאה:

מקורות - כללי

חקיקה עיקרית:

1. חוק יסוד: השפיטה

2. חוק יסודות המשפט, תש"ם-1980 ("חוק יסודות המשפט")

3. חוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד 1984 ("חוק בתי המשפט")

4. חוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995 ("חוק בית המשפט לענייני משפחה")

5. חוק בתי משפט לעניינים מינהליים, תש"ס-2000 ("חוק בתי משפט לעניינים מינהליים")

6. חוק נציב תלונות הציבור על שופטים, תשס"ב-2002 ("חוק נציב התלונות")

7. תקנות בתי המשפט (שופטים), תשל"ג-1973 ("תקנות בתי המשפט")

8. תקנות סדר הדין בבית המשפט הגבוה לצדק, תשמ"ד-1984 ("תקנות סדרי הדין בבג"ץ")

9. תקנות בתי משפט לעניינים מינהליים (סדרי דין), תשס"א-2000 ("תקנות בתי משפט לעניינים

מינהליים")
10. כללי אתיקה לשופטים, התשס"ז-2007 ("כללי האתיקה לשופטים")

מסמכים בינלאומיים
MOUNT SCOPUS INTERNATIONAL STANDARDS OF JUDICIAL INDEPENDENCE
(Consolidated 2015)
http://media.wix.com/ugd/a1a798_1ff8b15b7e4e471eb2c61226e4dc024d.pdf

דוחות

1. דו"ח הוועדה לבחינת בעיית עומס היתר על מערכת בתי המשפט (השופט משה לנדוי, יו"ר) (1988)
1. דו"ח הוועדה לבחינת כינונה של רשות שיפוט עצמאית (השופט קדמי, יו"ר) (התשנ"ו).
2. דו"ח הוועדה לבדיקת מבנה בתי המשפט הרגילים בישראל (השופט אור, יו"ר) (1999)
3. דו"ח הוועדה לקידום התנהלות דיונית תרבותית בבתי המשפט (השופט שטרסברג כהן, יו"ר) (2011)
4. דוחות נציב תלונות הציבור על השופטים לשנים 191 ו-1916

ספרות כללית

1. אבניאלי ד', דיני חסינות (תשע"ד)
2. ברון נ', משפט יצרים ופוליטיקה - שופטים ומשפטנים בסוף המנדט ובראשית המדינה
3. ברק א', שיקול דעת שיפוט (1987)
4. ברק א', פרשנות במשפט - כרך שלישי: פרשנות חוקתית (1994)
5. ברק א', שופט בחברה דמוקרטית (2004)
6. ברק א', מידתיות במשפט - הפגיעה בזכות החוקתית והגבלותיה (2010)
7. ברק א', מבחר כתבים - כרך ד: על בית המשפט ושופטיו (2017)
8. כהן ח', המשפט (מהדורה שניה מתוקנת ומורחבת, 1996)
9. מרזל י', דיני פסלות שופט (2006)
10. פרידמן ד', הארנק והחרב - המהפכה המשפטית ושברה (2013)
11. פרידמן ד', לפני המהפכה - משפט ופוליטיקה בעידן התמימות (2015)
12. פרלמן ק', יישוב סכסוכים - משפט שיתופי וטיפול (2015)
13. קלינג ג', אתיקה של שופטים (2013)
14. קרמניצר מ' (עורך), מידתיות במבט ביקורתי ומשווה (2016)
15. קרמניצר מ' ולוריא, ממונים על הצדק: רפורמות ברשות השופטת וברשויות התביעה (2011).
16. רובינשטיין א', שופטי ארץ (1980)
17. רובינשטיין א' ומדינה ב', המשפט החוקתי של מדינת ישראל - כרך א': עקרונות היסוד (מהדורה שישית, 2006)
17. שטרית ש', על השפיטה - מערכת הצדק במשפט (2004)

מאמרים

1. אלון ג', "ראיון המשנה לנשיא ביהמ"ש העליון בדימוס חיים כהן", הלשכה גליון 47 (1999) 3
2. ברק א', "כך לא פועל שר משפטים", ידיעות אחרונות (9.4.2008)
3. ויסמן י', "על 'מצוות עשה' ועל 'מצוות לא תעשה' בכתיבת פסקי דין" עלי משפט ט (תשע"א) 107
4. חשין ד', "אי-תלות השפיטה והתערבות מוסדית בהליכה או בתוצאותיה", משפט וצבא 9 (1988) 29
5. חשין ד', "האם שופט יכול להתייעץ עם עצמו", עורך הדין 4 (2009) 34

2. 6. חשין ד' "תרבות הדין במשפטנו ובמשפט העברי - על קצה המזלג" עלון השופטים ע"ש השופט ברוך ז"ל, גיליון 1 (2010) 1
6. מצא א' "מלאכת כתיבת פסק הדין" עלון השופטים ע"ש השופט ברוך ז"ל, גיליון מס' 36 (2014).
7. קרניאל י', יועז י', "המושכים בחוקים בית המחוקקים או בית המשפט - נשיאי ושופטי בית המשפט העליון בדימוס, שרי משפטים לשעבר וחברי כנסת מתחבטים בשאלת האקטביזם השיפוטי", עורך הדין 9 (2016) 31

ספרות זרה

1. Stephen C. Halpern & Charles M. Lamb, *Supreme Court Activism and Restraint* (1982)
2. *The Office of Chief Justice*, published in *The White Burkett Miller Center of Public Affairs* (1984)
3. E. W. Thomas, *The Judicial Process - Realism, Practical Reasoning and Principles* (2005)
4. L. Epstein, William M. Landes, Richard A. Posner, *Theoretical & Empirical Study of Rational Choice* (2013)

שיעור 1

מבוא ורקע כללי

שפיטה ונחיצותה של מערכת שפיטה בחברה דמוקרטית; עקרון הפרדת הרשויות ואי-תלות השפיטה; על השפיטה ודמות השופט הרשות השופטת בישראל

מערכת בתי המשפט הכלליים בישראל; כשירות השופטים ואמות המידה לבחירתם; תנאי כהונתם של השופטים ומעמדם החוקתי; מבנה בתי המשפט בישראל וההירארכיה שביניהם; עקרון התקדים המחייב; הכפיפות לערכאת הערעור, מינוי לכהונה בפועל; הניסיונות והמהלכים (החלקיים) לרפורמה במערכת המשפט; התוכנית האסטרטגית למערכת המשפט

1. פקודת סדרי השלטון והמשפט, תש"ח-1948, סעיפים 11, 17
2. חוק יסוד: השפיטה, סעיפים 1-24 (החוק כולו)
3. חוק בתי המשפט, סעיפים 1-16;
4. חוק בתי משפט לענייני משפחה, סעיף 1
5. חוק בתי משפט לעניינים מינהליים, סעיפים 1,2,3,5,8
6. חוק בתי דין מינהליים, תשנ"ב-1992
7. כללי האתיקה לשופטים, פרק המבוא
8. בג"ץ 188/77 המוטראן הקופטי האורתודוקסי של הכסא הקדוש בירושלים ובמזרח הקרוב נ' ממשלת ישראל, פ"ד לג (1) 225, 237 (החל מהמילים "ואם כך") - 238 (עד המילים "ושלום הציבור")
9. עע"מ 3908/11 מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר עיתון הארץ בע"מ (22.9.14),
10. עמ' 18-19, פסקה 26 לפסק דינה של השופטת ארבל (דעת הרוב); עמ' 94-96, פסקה ו' לפסק דינו של השופט רובינשטיין
11. משנה, אבות ג, ב (החל מהמילים "רבי חנינא" עד המילה "בלעו")
12. בבלי, עבודה זרה ב, א (החל מהמילים "מה דגים שבים..." עד סוף המשפט)
13. הרמב"ם, ספר שופטים, הלכות סנהדרין ב, ז
14. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 122-123 (הטקסט שמתחת לכותרת "אין דמוקרטיה בלי עצמאות לשפיטה")
15. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 185 (שתי הפסקאות הראשונות שמתחת לכותרת

16. "אי תלות שיפוטית")
17. שטרסברג-כהן ט' "דמותו של השופט", פרלמנט, גיליון 72, באתר המכון הישראלי לדמוקרטיה
18. www.idi.org.il

שיעור 2

נשיא בית המשפט העליון

- אופן בחירתו של הנשיא, מעמדו הייחודי, סמכויותיו ותפקידיו כמי שניצב בראש הרשות השופטת; בחירתו של הנשיא על-פי עקרון ה"סניוריטי" והקולות הקוראים לשינוי השיטה; סמכותו של הנשיא לקבוע הוראות נוהל; הוועדה לבחירת שופטים, הרכבה הייחודי וסמכויותיה; היחסים בין נשיאי בית המשפט עליון ושרי המשפטים בהקשר של הוועדה לבחירת שופטים; מכתבה מיום 2.11.2016 של נשיאת בית המשפט העליון לשרת המשפטים בהתייחס להצעת חוק בתי המשפט (תיקון רוב רגיל למינוי שופט בית המשפט העליון), שהונחה על שולחן הכנסת המשנה לנשיא בית המשפט העליון, אופן בחירתו וסמכויותיו; הגבלה תקופת הכהונה למשך 7 שנים שהוטלה על כהונתם של הנשיא והמשנה לנשיא
1. חוק בתי המשפט, סעיפים 6, 7, 8, 9, 27 לחוק בתי המשפט
 2. נהלי נשיא/ת בית המשפט העליון, בתוך אתר הרשות השופטת/ בית המשפט העליון
 3. בג"ץ 9029/16 עו"ד יצחק אבירם נ' שרת המשפטים (1.2.17), פסקת הפתיחה ופסקאות 1-2, 18, 19 ו-20 לפסק דינו של השופט הנדל; פסקי הדין של השופטים עמית ופוגלמן
 4. בג"ץ 4703/14 עו"ד מיכאל שרון נ' נשיא בית המשפט העליון (30.11.14), עמ' 1-7 (פסק הדין כולו)
 5. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 74-71, 248-250, 263-265
 6. צימוקי ט', "הקרב על הסניוריטי", ידיעות אחרונות (26.3.17), עמ' 4

שיעור 3

נשיאי בתי המשפט המחוזיים ובתי משפט השלום

- אופן מינויים של הנשיאים, מעמדם וסמכויותיהם הכלליות; סמכויות ייחודיות שהוענקו לנשיאים המחוזיים בחוקים שונים; סגני נשיאים של בתי משפט מחוזיים ובתי משפט שלום; אופן מינויים של סגני הנשיא, מעמדם וסמכויותיהם; הגבלת משך כהונם של הנשיאים וסגניהם בכל הערכאות;

שופט בכיר

אופן מינויו ומעמדו

1. חוק בתי המשפט, סעיפים 9, 10, 38, 42, 48, 53, 82
2. החלטת משכורת נושאי משרה שיפוטית, תשמ"א-1981
3. חוק סמכויות שעת חירום (מעצרים), תשל"ט-1979, סעיפים 4 ו-10
4. חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996, סעיף 35(ה)
5. חוק האזנות סתר, תשל"ט-1979, סעיפים 6(א) ו-14(ב)
6. חוק בתי משפט לעניינים מינהליים, סעיפים 1-5
7. פקודת מס הכנסה, סעיף 235א
8. חוק הפרשנות, תשמ"א-1981
9. ע"פ 331/88 חלובה נ' מדינת ישראל (22.7.90), פסקה 2
10. בג"ץ 2561/07 מיכל שריר נ' הנהלת בתי-המשפט (24.7.08), עמ' 1-11 (פסק דינו של השופט לוי)
11. בג"ץ 8691/06 התנועה למען איכות השלטון נ' שר המשפטים (18.6.09), עמ' 1-19
12. ע"פ 2996/09 דבור נ' מדינת ישראל (11.5.11), עמ' 37-41, פסקאות נא-נה
13. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 74-71, 248-250, 263-265

שיעור 4

ערכי היסוד של השפיטה

צדק והגינות ההליך השיפוטי; יעילות; נגישות, פומביות ושקיפות; אמון הציבור בבתי המשפט ובשופטים; אי-תלות השפיטה - כללי

1. חוק יסוד: השפיטה, סעיפים 2, 3, 6
 2. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו
 3. חוק בתי המשפט, סעיפים 68, 70, 71
 4. חוק סדר הדין הפלילי, תשמ"ב-1982, סעיף 149 (10)
 5. חוק הסיוע המשפטי, התשל"ב-1972
 6. חוק הסניגוריה הציבורית, התשנ"ו-1995
 7. כללי אתיקה לשופטים, כללים 3-6
 8. ב"ש 678/82 טייר נ' מדינת ישראל, פ"ד לו(3) 386, 387
 9. בש"פ 6091/13 פלוני (קטין) נ' מדינת ישראל - משטרת ישראל (6.9.13)
 10. בג"ץ 732/84 צבן נ' השר לענייני דתות, פ"ד מ(4) 141, 147-150, פסקאות 10-12
 11. ע"א 733/95 ארפל נ' קליל, פ"ד נא(3) 577, 628-630, פסקאות 31-32
 12. עע"מ 3908/11 מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר עיתון הארץ בע"מ (22.9.14), עמ' 26-28, פסקאות 39-40, לפסק דינה של השופטת ארבל (דעת הרוב)
 13. בש"פ 5055/14 בן דוד נ' מדינת ישראל (20.7.14), עמ' 1-5
 14. בג"ץ 1821/15 דלק קידוחים, שותפות מוגבלת נ' שר התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים (25.1.17), פסקאות א, לד-לח
 15. אבות ה, ח
 16. משנה תורה לרמב"ם, הלכות סנהדרין, פרק כ"א, הלכה א
 17. אנגלרד י', מבוא לתורת המשפט (תשנ"א), עמ' 41-46 ("מהות הצדק");
 18. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 49-54 ("אמון הציבור בשפיטה"); עמ' 67 (אנטומיה של הכרעה שיפוטית);
 19. הרנון, דיני ראיות, חלק א (תשל"ד), עמ' 91-92 (פסקה 6.2), 120-122 (פסקה 6.13);
 20. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 195-197 ("היסודות העיוניים של אי התלות השיפוטית")
- רשות:
- ע"א 618/73 יצהר נ' ביבס, פ"ד כ"ח(2) 573, 576 (החל מ"לפני שאסיים") - 578 (עד סוף העמוד)
- ברק א', "זכות הגישה למערכת השיפוטית" ספר שלמה לוין (2013)
- רבין י', זכות הגישה לערכאות כזכות חוקתית (1998)

שיעור 5

אי תלות השפיטה (המשך)

אי-תלות מהותית; אי-תלות אישית; אי-תלות קיבוצית; אי-תלות פנימית

1. חוק יסוד: השפיטה, סעיפים 2, 9, 10, 20, 23(8)
2. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, סעיפים 2, 4
3. כללי אתיקה לשופטים, סעיף 5
4. בש"פ (י-ם) 84/96 ספירו נ' מדינת ישראל, פ"מ תשנ"ו(2) 240, עמ' 244-248 (פסקאות 1-3), עמ' 260-264 (פסקאות 13-15)
5. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 122-128 ("דמוקרטיה ועצמאות שיפוטית")
6. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 206-247 ("אי-תלות שיפוטית")

רשות:

1. MOUNT SCOPUS INTERNATIONAL STANDARDS OF JUDICIAL INDEPENDENCE

(Consolidated 2015)

http://media.wix.com/ugd/a1a798_1ff8b15b7e4e471eb2c61226e4dc024d.pdf

2. אגמון-גון מ', "אי-תלות שיפוטית? האיום מבפנים?" המשפט, כרך י' (תשס"ה) 213
3. חשין ד', "אי-תלות השפיטה והתערבות מוסדית בהליכה או בתוצאותיה", משפט וצבא 9 (1988) 29

שיעור 6

שיקול דעת שיפוטית ותפקידי השופט מעבר להכרעה בסכסוך שבפניו: גישור על הפער בין המשפט למציאות החיים; הגנה על החוקה ועל ערכיה
ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 21-23, עמ' 36-37 (תחת הכותרת "המגבלות של שיקול הדעת השיפוטית")
תנאים מוקדמים להגשמת התפקיד השיפוטית בחברה דמוקרטית: אובייקטיביות שיפוטית, פעילות שיפוטית בגבולות הקונסנזוס ואמון הציבור בשפיטה
1. ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט (4) 221, 426
2. ע"א 693/91 אפרת נ' הממונה על מרשם האוכלוסין במשרד הפנים, פ"ד מז (1) 749, 781,780
3. בג"ץ 732/84 צבן נ' השר לענייני דתות, פ"ד מ (4) 141, 148
רשות:
ברק, מבחר כתבים - כרך ד: על בית המשפט ושופטיו, עמ' 41-56

שיעור 7

תפקיד בית המשפט - גישור על הפער בין המשפט למציאות החברתית
1. חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973, סעיפים 5 ו-5א
2. חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982, סעיף 149(10)
3. חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996, סעיף 29 חוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו-2006
4. תקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984, תקנה 29
5. בע"מ 919/15 פלוני נ' פלונית (19.7.17), פסקת הפתיחה; פסקאות 142-145, 147 לפסק דינו של השופט פוגלמן; שלוש הפסקאות האחרונות (הלא ממוספרות) לפסק הדין
6. ע"א 693/91 אפרת נ' הממונה על מרשם האוכלוסין במשרד הפנים, פ"ד מז (1) 749, 796
7. ע"א 630/79 ליברמן נ' ליברמן, פ"ד לה (4) 359, 368
8. ע"ע 52/80 שחר נ' פרידמן, פ"ד לח (1) 443, 446
9. ע"א 65/89 מוסטפא נ' מטוע, פ"דמד (4) 197, פסקאות 1-6
10. ע"א 1915/91 יעקובי נ' יעקובי, פ"ד מט (3) 529, פסקאות 1, 6, 35-37
11. רע"א 3126/00 מדינת ישראל נ' א.ש.ת. ניהל פרוייקטים וכוח אדם בע"מ, פ"ד נז (3) 241, 287
12. ע"פ 4855/02 מדינת ישראל נ' בורוביץ, פ"ד נט (6) 771, פסקאות 18-22
13. בש"פ 6091/13 פלוני (קטין) נ' מדינת ישראל - משטרת ישראל (6.9.16)
14. בג"ץ 4058/95 בן מנשה נ' שר הדתות, פ"ד נא (3) 876, 880
15. בג"ץ 2344/98 מכבי שירותי בריאות נ' שר האוצר, פ"ד נד (5) 729, 778 (החל מ"כללם של דברים"), 779
רשות:
לנדוי, "הלכה ושיקול דעת בעשיית משפט", משפטים א (1969) 292, 293

שיעור 8

תפקיד בית המשפט - הגנה על החוקה ועל ערכיה

1. חוק יסוד: הכנסת, סעיף 7א
 2. חוק יסוד: חופש העיסוק
 3. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו
 4. חוק יסוד: נשיא המדינה, סעיפים 13 ו-14
 5. חוק יסודות המשפט, תש"ם-1980
 6. חוק השבות, תש"י-1950, סעיף 1
 7. ההכרזה על הקמת מדינת ישראל, הפסקאות דלהלן: פסקת הפתיחה; "זוהי זכותו..."; "לפיכך נתכנסנו..."; "מדינת ישראל תהא פתוחה..."
 8. בג"ץ 73/53 חברת "קול העם" בע"מ נ' שר הפנים, פ"ד ז 871, 884
 9. ע"ב 1/65 ירדור נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השישית, פ"ד יט (3) 365, 385, 386, 390
 10. ע"ב 1/88 ניימן נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת, פ"ד מב (4) 177, פסקאות 1, 7, 8, 18-20
 11. ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט (4) 423, 424
 12. בג"ץ 5364/94 ולנר נ' יו"ר מפלגת העבודה הישראלית, פ"ד מט (1) 758, 808
 13. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 77-95 (עד לכותרת המשנה "דמוקרטיה וריבונות העם")
 14. דברי נשיאת בית המשפט העליון בטקס השבעת שופטים חדשים במשכן נשיא המדינה ביום 8.12.16
 15. אמצעים להגשמת התפקיד השיפוטי; פרשנות; השלמת חסר; פיתוח המשפט המקובל
 16. עת"מ (י-ם) 31805-06-13 א' ע' נ' לשכת עורכי הדין בישראל (08.08.13), פסקאות 1-12, 15-36
 17. בש"פ 6091/13 פלוני (קטין) נ' מדינת ישראל - משטרת ישראל (6.9.13)
 18. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 169-179, 180-183, 214-220, 228-233 (עד לכותרת "משפט מקובל...")
- רשות:
1. בג"ץ 8296/06 עו"ד פוקס נ' נשיא המדינה, מר משה קצב (החלטות מהימים 15.10.06, 20.10.06, 2.11.06; פסק דין מיום 27.11.06)
 2. ב"ש (י-ם) 6296/04 שר הבטחון נ' נעם פדרמן (6.6.04)
 3. פש"ר 4202/07 בנק ירושלים בע"מ נ' חפציבה שיכון ופיתוח בע"מ (6.8.07)
 4. בש"א 6720/07 פש"ר 4202/07 עו"ד יצחק מלכו, המנהל המיוחד מטעם הכנ"ר בתפקידו כנאמן הזמני של 26 חברות מקבוצת חפצי בה בהליכי הקפאת הליכים נ' בנק הפועלים בע"מ (03/09/07), עמ' 1-11
 5. ברק, מבחר כתבים - כרך ד: על בית המשפט ושופטיו, עמ' 42-44 ("ב. שמירת החוקה והדמוקרטיה")
 6. לנדוי, "הלכה ושיקול דעת בעשיית משפט", משפטים א (1969) 292

שיעור 9

ניסוח פסק הדין והגשמת תפקידיו של השופט; חובת ההנמקה של פסקי דין והחלטות

1. חוק סדר הדין הפלילי, התשמ"ב-1982, סעיפים 182-183
2. תקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, תקנות 192, 460
3. חוק בתי המשפט, סעיף 77א (ג), 79א
4. צו בתי המשפט (סוגי החלטות שלא תינתן בהן רשות ערעור), התשס"ט-2009
5. ע"פ 447/16 סוואפט נ' מדינת ישראל (9.1.17)

6. ע"פ 8631/13 פלוני נ' מדינת ישראל (4.2.2015), עמ' 5-9
 7. רע"א 290/15 ברנד פור יו בע"מ נ' רמי לוי שיווק השקמה בע"מ (8.12.2015), עמ' 11-14, פסקאות 11-14
 8. רע"א 8827/15 מצדה פרנצינסז בע"מ נ' הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים (27.12.2015), עמ' 6-7, פסקאות טו-טז
 9. רע"א 8996/04 שכטר נ' נציגות הבית המשותף, נט (5) 17 (21.12.2004), עמ' 22-25, פסקאות י"ב(1)
 10. רע"א 1982/05 מקומון כל הצפון נ' פלוני (23.1.2006), עמ' 1-5
 11. בג"ץ 7130/16 דורון אספיר נ' 1. בית משפט העליון - השופט עוזי פוגלמן (18.9.16)
 12. מצא א', "מלאכת כתיבת פסק הדין" עלון השופטים ע"ש השופט ברוך ז"ל, גיליון מס' 36 (2014).
 13. חיות א', "לשון בני אדם ופסקי דין", דברים בהשקת הספר זאת ועו"ד, המרכז האקדמי לעסקים ומשפט 1 News - מחלקה ראשונה (6.6.16)
<http://www.news1.co.il/Archive/0024-D-112150-00.html>
רשות:
 1. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 295-301
 2. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 204-205
 3. ויסמן י', "על 'מצוות עשה' ועל 'מצוות לא תעשה' בכתיבת פסקי דין", עלי משפט ט (תשע"א) 307-325
- שיעור 10
- אחריותיות השופטים וביקורת ובקרה על השופטים
ערעורים בזכות וברשות; פסלות שופטים; אתיקה של שופטים ותרבות הדיון; נציב תלונות הציבור על השופטים; שיפוט משמעותי של שופטים; הליכים פליליים נגד שופטים; תביעות אזרחיות נגד שופטים; ביקורת ציבורית
1. חוק בתי המשפט, סעיפים 16א, 16ב, 17-21, 71א
 2. חוק העונשין, תשל"ז-1977, סעיפים 250, 255
 3. חוק לשכת עורכי הדין, תשכ"א-1961, סעיף 53
 4. חוק נציב התלונות
 5. כללי האתיקה לשופטים, פרק המבוא; סעיף 14 (הימנעות מוקדמת משבת בדיון), סעיף 15 (מניעה משבת בדיון)
 6. ע"פ 1854/16 אבו שארב נ' מדינת ישראל (21.3.16), עמ' 1-6
 7. רע"א 3842/16 קריב נ' משל-גרונים (17.8.16), פסקה 1
 8. עפ 5292/16 תמר נ' מדינת ישראל (18.7.16), עמ' 4-7
 9. ע"א 5225/15 פלונית נ' פלונית (9.9.15), עמ' 1-5
 10. ע"פ 3512/14 דג'לדטי נ' מדינת ישראל (20.5.14), עמ' 1-4
 11. ע"פ 7822/14 אלטמן נ' מדינת ישראל (24.11.14), עמ' 1-3
 12. רע"א 296/08 ארט-בי חברה בערבות מוגבלת (בפירוק) נ' עזבון המנוח ג'ק ליברמן ז"ל (15.12.10), עמ'
 13. 37-40, פסקאות 105-111
 14. עעמ 3908/11 מדינת ישראל הנהלת בתי המשפט נ' עיתון דה מרקר עיתון הארץ בע"מ (22.9.14),
 15. עמ' 23-31, פסקאות 34-49 לפסק דינה של השופטת ארבל (דעת הרוב);
 16. ע"פ 10691/03 פלוני (קטין) נ' מדינת ישראל (17.12.03), עמ' 2-4, פסקאות 5-9
 17. ע"א 10770/03 פרנקל נ' אובולניק (19.4.04), עמ' 1-4
 18. ע"פ 9571/01 פלוני נ' מדינת ישראל (27.1.02), עמ' 1-3

19. ע"א 2912/99 אלפא בטון בע"מ נ' עודד גולד (26.5.99), עמ' 1-4;
20. בד"מ 2461/05 שרת המשפטים נ' השופטת כהן, פ"ד ס (1) 457, 461 (2005);
21. אמנת תרבות הדיון המשפטי, בדו"ח הוועדה לקידום התנהלות דיונית תרבותית בבתי המשפט
22. (2011), פורסם באתר הרשות השופטת
23. מרזל י', דיני פסלות שופט (2006), עמ' 113-114
24. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 326-330, פסקאות ג-ד

שיעור 11

חסינות שופטים

1. פקודת הנזיקין, סעיפים 7א, 8
 2. חוק העונשין, סעיף 34כ
 3. ברע (י-ם) 2315/00 מדינת ישראל נ' אבי פרידמן (12.3.2001)
 4. עא (ת"א) 56740-10-13 עו"ד רפאל שטוב נ' אברהם צבי שינפלד, דיין (16.8.15), פסקאות 1, 19-65
 5. לפסק דינו של סגן הנשיא ענבר
 6. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 219-221
- רשות:

1. אבניאלי ד' "מי יבקר את השופטים וכיצד?" משפט וממשל ט (תשס"ז) 388
2. אבניאלי ד' "מי ישפוט את השופטים וכיצד?" הפרקליט מז (תשס"ד-ס"ה) 77
3. גלעד י' "אוי לדור ששופטיו צריכים להישפט?" עלי משפט, כרך ב (תשס"ב) 255

שיעור 12

עיקרון הפרדת הרשויות; היחסים בין הרשויות והדיאלוג ביניהן

היחסים - המתוחים מעצם טבעם - בין הרשות השופטת לבין שתי הרשויות האחרות: הרשות המחוקקת והרשות המבצעת. הדיאלוג בין הרשות השופטת והרשות המחוקקת; יחסי נשיאי בית המשפט העליון ושרי המשפטים, בהתייחס במיוחד לסוגיית האחריות על מינהל בתי המשפט; ביקורת בוטה על שופטים ועל פסיקתם, המושמעת מפיהם של שרים וחברי כנסת, ותגובת נשיאת בית המשפט העליון ושופטיו על ביקורת זו

1. אלון ג' "ראיון המשנה לנשיא בית המשפט העליון בדימוס חיים כהן" הלשכה - בטאון לשכת עורכי הדין - הוועד המחוזי ירושלים, גליון 47 (1999) עמ' 3-8 ("כשמגדפים את השופטים - כלו כל הקיצין");

3. ברק, שופט בחברה דמוקרטית, עמ' 305-306, 356-360, 361-365, 375-389
4. שטרית, על השפיטה - מערכת הצדק במשפט, עמ' 354-361, עמ' 390-394, 399-406;
5. עמ' 407-408 ("מבוא"), 425-426
6. הודעה מטעם נשיאת בית המשפט העליון וחבר שופטיו, לנוכח המתקפות חסרות הרסן ולנוכח האיומים המופנים כלפי שופטי בית הדין הצבאי (בעקבות שימוע הכרעת הדין בעניין אזריה);
7. דברי נשיאת בית המשפט העליון בטקס השבעת שופטים חדשים במשכן נשיא המדינה ביום 20.12.2016; "נשיאת העליון נגד ביקורת הממשלה על בג"ץ";
8. "דברים שלא מתאימים למדינה דמוקרטית" YNET (29.1.16)

רשות:

ברק, על בית המשפט ושופטיו, עמ' 57-71, 219-225

שיעור 13

הרצאת אורח

שיעור 14

- התייעצות שופט עם אחרים; סיכום הקורס והנחיות לקראת הבחינה
1. כללי האתיקה השיפוטית, התשנ"ג-1993 (כללי הנשיא שמגר), כלל ד (4)
 2. ע"פ 152/51 טריפוס נ' היועץ המשפטי לממשלת ישראל, פ"ד ו 17, 26
 3. ע"א 248/59 לויתין נ' נחמן, פ"ד יג 903, 1905-1906
 4. ע"פ 344/99 בשן נ' מדינת ישראל, פ"ד נג (2) 599, פסקאות 25, 30
 5. ע"פ 2672/01 בן שושן נ' מדינת ישראל, פ"ד נ"ה (4) 794, 797-798
 6. ע"א 4126/05 חג'אזי נ' ועד עדת הספרדים (20.6.06), פסקאות ה(5), ח(2)
 7. חשין ד' "האם שופט יכול להתייעץ עם עצמו", עורך הדין 4 (2009) 34
 8. משנה, סנהדרין ד, א; ה, ח,
 9. ערוך השולחן, חושן משפט יג, יא
 10. בן-דרור מ' "אין לקבל ייעוץ מבחוץ", עורך הדין 6 (2010) 84 (תשובה לשופט דוד חשין)

חומר לקריאה נוספת:

1. בלטמן-קדראי ד', לנדאו א', מונק ב' "היועצות עמיתים כמודל לפיתוח מקצועי של שופטים" (טרם)
2. פורסם; קובץ המאמר מצוי אצל המרצה)
3. כהן ח', "התוקע עצמו לדבר הלכה", משפט וכלכלה ג, עמ' 129-141
4. חשין ד', "התייעצות במותב והתייעצות השופט", עלון מערכת השיפוט 10 (התשמ"ז) 17

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה	100 %
הרצאה	0 %
השתתפות	0 %
הגשת עבודה	0 %
הגשת תרגילים	0 %
הגשת דו"חות	0 %
פרויקט מחקר	0 %
בחנים	0 %
אחר	0 %

מידע נוסף / הערות:

5% ציון מיטיב על השתתפות פעילה בשיעור